

موسسه چشم انداز مدیریت تراز جهانی

**دیرخانه اولین کنگره بین المللی
چشم انداز مدیریت کلاس جهانی
۱۴ اسفند ماه ۱۳۹۶**

مرکز آموزش مدیریت دولتی

عوامل موثر بر صادرات خدمات فنی و مهندسی در بازارهای جهانی با رویکرد اقتصاد مقاومتی

علیرضا موتمنی

دانشیار گروه مدیریت صنعتی دانشگاه شهید بهشتی تهران

Ar_motameni@yahoo.com

سجاد شکوه یار

استادیار گروه مدیریت سیستم‌های اجتماعی و فنی دانشگاه شهید بهشتی تهران

Shokohyar@gmail.com

قباد چوبدار

دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت اجرایی دانشگاه شهید بهشتی تهران

Gh.chobdar@gmail.com

چکیده:

امروزه رشد صادرات به عنوان یکی از نمادهای حرکت در چارچوب کلاس جهانی نمود یافته است. با بروز رقابت‌های موجود در بازارهای جهانی، به‌ویژه محصولات معطوف به فناوری، رعایت هر چه بیشتر الزامات فنی و مهندسی و بهره‌گیری از آخرین تحولات در این حوزه، فرصت‌های بسیاری را برای حضور در این رقابت اقتصادی فراهم می‌کند. تحقیق حاضر درصدد است زمینه‌های توسعه تجارت خدمات فنی و مهندسی را بر اساس موانع و مشکلات حضور شرکت‌های ایرانی در بازارهای جهانی و توان ویژگی‌های اقتصاد مقاومتی در برطرف‌سازی آن‌ها را بررسی نماید. روش تحقیق پژوهش، آمیخته است؛ به طوری که ابتدا به صورت کیفی، مولفه‌های اساسی صادرات خدمات فنی و مهندسی در ایران با رویکرد اقتصاد مقاومتی به کمک جامعه خبرگان شناسایی گردید و سپس با ابزار پرسشنامه و تعیین روابط معادلات ساختاری، عوامل شناسایی و رتبه‌بندی گردیدند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد رویکردهای اقتصاد مقاومتی منتخب بر صادرات خدمات فنی و مهندسی تاثیر مثبت داشته و تمامی مولفه‌های اقتصاد مقاومتی یافت شده در این تحقیق می‌تواند به عنوان یک نیروی پیشران باعث ایجاد رشد در صادرات خدمات فنی و مهندسی شود. ترتیب رتبه‌بندی نیز نشان می‌دهد مولفه‌های ۵ گانه اقتصاد مقاومتی به ترتیب عبارتند از اهرم‌های مقاومت بخش، راهبری اقتصادی، اهداف اقتصادی، زیرساخت‌های اقتصاد مقاومتی و مدیریت اقتصادی. در انتها نیز پیشنهادهای کاربردی در این زمینه ارائه می‌شود.

کلیدواژه‌ها:

صادرات، بازارهای جهانی، خدمات فنی و مهندسی، اقتصاد مقاومتی، ایران

دیرخانه اولین کنفرانس بین‌المللی چشم‌انداز مدیریت کلاس جهانی

۱۴ اسفند ماه ۱۳۹۶

مرکز آموزش مدیریت دولتی

موسسه چشم‌انداز مدیریت تراز جهانی

مقدمه

امروزه تحولات و تغییرات مستمر بازارهای جهانی منشأ بسیاری از تهدیدها و فرصت‌های اقتصادی و بازرگانی است (Eurostat, 2010). به منظور ارتقای وضعیت در این بازار، دانستن این که در چه نقطه‌ای برای مقابله با تهدیدها و بهره‌گیری از فرصت‌ها قرار داریم، امری ضروری است که بدون سنجش آن، شرکت‌های تولیدی و بازرگانی در کشور به تدریج جایگاه خود را از دست می‌دهند و محکوم به انزوای اقتصادی و بازرگانی می‌شوند (میرقربانی گنجی، ۱۳۹۲).

با توجه به وجود معایب اتکا به صادرات نفتی به عنوان منبعی برای درآمد ارزی کشور و در نتیجه نوسان پذیری درآمد ارزی بر اساس پارامترهای بی‌شمار موجود، امروزه سخن گفتن از ضرورت صادرات غیرنفتی اجتناب‌ناپذیر است (نهاداندیان و افقهی، ۱۳۹۳). در برنامه‌های توسعه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران افزایش صادرات غیر نفتی یکی از محوری‌ترین اولویت‌های کشور اعلام شده است. این امر نه تنها استفاده بهینه از مزیت‌های نسبی کشور و ایجاد اشتغال عوامل تولیدی داخلی را فراهم می‌سازد که حضور در بازارهای رقابتی بین‌المللی، ارتقای کیفیت تولیدات و توانایی‌های کشورهای را نیز موجب می‌گردد (نزاکتی علیزاده و فرزام، ۱۳۸۵).

همچنین در سال‌های اخیر از دیدگاه اقتصاد جهانی نقش سنتی دانش و ایده‌های نو مورد تجدید نظر قرار گرفته و به عبارتی دیدگاه کشورها برای تبدیل دانش خود به عوامل بهبود دهنده رشد اقتصادی تقویت شده است (طیبی ابوالحسنی، ۱۳۹۵). در این میان، استفاده از دانش منابع انسانی توانمند و فناوری‌های پیشرفته در بخش خدمات، در کنار دیگر حوزه‌های صنعت و کشاورزی مورد تاکید قرار دارد (Bob, 2011). مطالعات انجام شده مرکز توسعه و تجارت بین‌الملل اذعان می‌دارد، توسعه اقتصادی در جهان با محوریت بخش خدمات دانش پایه و با فناوری بالا طی سال‌های آینده رشد بیشتری خواهد یافت (O'Neill, 2006).

خدمات مهندسی به عنوان کاربرد هوشمندانه دانش برای حل مطلوب مسائل عملی در کنار مدیریت، اصلی‌ترین جلوه نرم‌افزاری صنعت است و در واقع رشد صنعتی بدون رشد این مقوله اساساً امکان‌پذیر نیست (احمدی مهربانی و مهدی‌پور، ۱۳۸۹). امروزه تغییر و تحولات خدمات فنی و مهندسی سرعت زیادی به خود گرفته است، به طوری که مدیریت آن به عنوان مثال در بخش صنعت و احداث از اساسی‌ترین موضوعات مورد توجه در برنامه‌های دولت ایران می‌باشد. در این میان، موضوع صدور خدمات نسبت به سایر مفاهیم از اهمیت بیشتری برخوردار است. صدور خدمات به صورت ناصحیح از جانب دولت‌ها بدون مطالعه و بررسی‌های لازم، بسیار زیان‌بار خواهد بود (چوبدار، ۱۳۹۶). ارزش‌افزوده‌ای که در صدور خدمات فنی و مهندسی^۱ وجود دارد، به ویژه برای ایران که از سرمایه‌های انسانی قابل توجهی نیز برخوردار است، همراه با نیاز روزافزون اقتصاد جهانی و به ویژه منطقه خاور میانه، به توسعه عمرانی و زیرساختی، فرصتی مغتنم است تا با تدبیر و مدیریت صحیح، صدور خدمات فنی و مهندسی به پایگاه محکم و رو به رشد تجارت تبدیل شود (احمدی مهربانی و مهدی‌پور، ۱۳۸۹). ایران به دلیل هم‌جواری با کشورهای هم‌چون ترکمنستان، افغانستان، پاکستان و نزدیکی با کشورهای آسیای میانه یعنی ۱۵ کشور همسایه، از موقعیت استراتژیک بسیار مطلوبی به لحاظ تجارت خارجی و همچنین صادرات خدمات فنی و مهندسی برخوردار می‌باشد (دعایی، ۱۳۹۴). بررسی پژوهشگران گویای آن است که صادرات خدمات فنی و مهندسی، علاوه بر آنکه می‌تواند به طور مستقیم بخشی از نیازهای ارزی کشورها، از جمله ایران را برآورده نماید، به طور مستقیم نیز می‌تواند از طریق توسعه صادرات کالایی به بهبود وضعیت درآمدهای ارزی کشورها در راستای بهبود تجاری، اشتغال‌زایی مولد و پایدار کمک نماید (زینال زاده، ۱۳۹۵). در این راستا برای ارتقای صادرات این بخش خدماتی در ایران به همراه شناخت بازارهای هدف و تعامل سازنده با کشورهای منطقه، ضرورت شناخت جایگاه و فضای اقتصاد کلان و نیز پتانسیل‌های صادراتی و عملکردهای تجاری خدمات فنی و مهندسی کشورها و بالاخص ایران با توجه به رویکردهای اقتصاد مقاومتی، برجسته می‌گردد. از این زاویه می‌توان در راستای رسیدن به اهداف چشم‌انداز ۱۴۰۴ کشور نیز گام برداشت. از طرف دیگر، اقتصاد مقاومتی یا مقاومت اقتصادی، عبارات جدیدی هستند که چند سالی است به خصوص در ادبیات و گفتمان اقتصادی کشور ایران مطرح، و علی‌رغم اینکه جایگاه و خواستگاه آن شدت یافتن تحریم‌های ناجوانمردانه و یک‌جانبه غرب علیه ایران عزیز می‌باشد، لیکن اکثریت قریب به اتفاق محققان و صاحب‌نظران علم اقتصاد و مدیریت بر این باورند که اقتصاد مقاومتی با رویکرد ایجاد ظرفیت و

¹Exporting an Engineering & Technical Services

دیرخانه اولین کنفرانس بین‌المللی

چشم‌انداز مدیریت کلاس جهانی

۱۴ اسفند ماه ۱۳۹۶

مرکز آموزش مدیریت دولتی

موسسه چشم‌انداز مدیریت تراز جهانی

استقامت و مقاومت در اقتصاد به یک دوره خاص و مقطعی از زمان محدود نمی‌شود و نمی‌بایست آنرا مختص شرایطی استثنایی پنداشت، بلکه باید همیشه به مثابه نیروی دفاعی و آماده در همه زمان‌ها و موقعیت‌ها مورد توجه قرار گیرد و برای هر کشوری به‌موازات و بلکه جلوتر از نیروی نظامی می‌بایست در سرلوحه برنامه‌ها و اهداف کلان برای مقابله با تهدیدات عمدی و غیرعمدی و طبیعی ناشی از اتفاقات غیرقابل‌کنترل و هیجانات و رقابت‌های فزاینده و سریع دنیا در نظر گرفته شود (غروی‌ان، ۱۳۹۱).

در این میان، با بررسی جایگاه صادرات خدمات فنی و مهندسی در ایران از طرفی و همچنین جایگاه اقتصاد مقاومتی^۲ از سوی دیگر، می‌توان زمینه‌های مشترک و زمینه‌ساز ارتباط بهتر این دو مقوله را فراهم کرد. مساله اصلی که این پژوهش درصدد یافتن ابعاد و پاسخ به آن است، بیان ارتباط بین ویژگی‌ها و مؤلفه‌های صادرات خدمات فنی و مهندسی با تسهیلاتی است که مؤلفه‌های شناخته‌شده اقتصاد مقاومتی بر آن تأثیر می‌گذارد. به عبارت دیگر، تحقیق حاضر درصدد است زمینه‌های توسعه تجارت خدمات فنی و مهندسی را بر اساس موانع و مشکلات حضور شرکت‌های ایرانی در بازارهای بین‌المللی و توان ویژگی‌های اقتصاد مقاومتی در برطرف‌سازی آن‌ها را بررسی نماید. لذا در این پژوهش تلاش می‌شود از یک طرف با شناسایی مؤلفه‌های اصلی مؤثر در حوزه اقتصاد مقاومتی که می‌توانند بر صادرات خدمات فنی و مهندسی تأثیرگذار باشند، و از طرف دیگر، شناسایی مؤلفه‌های اصلی حوزه صادرات خدمات فنی و مهندسی و تبیین میزان اثرپذیری مؤلفه‌های استخراج شده این دو مقوله با هم، صورت گیرد. این پژوهش، به‌عنوان مرجعی مستند که حاصل جمع‌بندی نظرات دست‌اندرکاران واقعی صادرات خدمات فنی و مهندسی می‌باشد، می‌تواند مورد استفاده تصمیم‌گیران ارشد نظام قرار گیرد و می‌توان ادعا نمود که تاکنون چنین مجموعه‌ای از پژوهش در این حوزه مهم کسب‌وکار صورت نگرفته است.

مبانی نظری

خدمات، انجام اموری است که مجموعه‌ای از مزایا را به خریداران عرضه می‌کند و دارای چهار ویژگی ناملموس بودن، تفکیک‌پذیری، غیرقابل‌ذخیره بودن و نامشابه بودن و ناپیوستگی است (Cho, 2009). مجموعه اقدامات فنی شامل خلق ایده، طراحی اولیه، مطالعه اقتصادی، تکمیل طراحی و سازگارسازی طرح با محیط و موارد دیگر که در ادبیات صنعت احداث با عنوان «E» مطرح می‌شود و مجموعه اقدامات مهندسی شامل مراحل بعد از «E» از جمله خرید (P)، ساخت‌وساز (C) و بهره‌برداری و نگهداری (O) و موارد دیگر که مجموعاً می‌تواند برای کشورهای دیگر مورد استفاده قرار گیرد، اصطلاحاً صادرات خدمات فنی و مهندسی نامیده می‌شود (زینال زاده، ۱۳۹۴). به عبارت دیگر، خدمات فنی و مهندسی شامل طیف گسترده‌ای از خدمات است که به لحاظ تکنولوژی به‌کاررفته در آن‌ها با یکدیگر تفاوت داشته و ماهیتاً با هم ارتباطی متقابل دارند و جهت ارائه و به عمل درآوردن پروژه‌های گوناگون و نیز راه‌اندازی و نگهداری آن‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند (احمدی مهربانی و مهدی‌پور، ۱۳۸۹). لازم به ذکر است در این تحقیق، صادرات خدمات فنی و مهندسی با کلمات اختصاری «ص.خ.ف.م» اشاره شده‌اند.

همان‌طور که اشاره شد در چند سال اخیر و با شدت یافتن تحریم‌های یک‌جانبه و غیرانسانی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران با هدف متوقف کردن برنامه‌های صلح‌آمیز هسته‌ای ایران، واژه‌ی جدید «اقتصاد مقاومتی» به ادبیات اقتصادی کشور اضافه و به فراخور حال و روز اقتصاد کشورمان مورد بحث قرار گرفته است. ضمن این‌که تأکید مکرر این واژه در سال‌های اخیر و تکرار این نام در نام‌گذاری سال‌ها، دلیلی دیگر بر اهمیت روزافزون این نوع ادبیات است (طیبی ابوالحسنی و عزیزیان کلخوران، ۱۳۹۵). این واژه در دوران جدید، با ادبیات دیگری در مباحث اقتصادی جهان نیز مطرح شده است. حتی در کشور ما، اولین بار در دیدار کارآفرینان با مقام معظم رهبری در شهریور سال ۱۳۸۹ مطرح گردید. در همین دیدار، رهبر معظم انقلاب «اقتصاد مقاومتی» را معنا و مفهومی از کارآفرینی معرفی و برای نیاز اساسی کشور به کارآفرینی نیز دو دلیل «فشار اقتصادی دشمنان» و «آمادگی کشور برای جهش» را معرفی نمودند (بیانات رهبری، ۱۳۸۹).

²Resistive Economy

دیرخانه اولین کنگره بین المللی چشم انداز مدیریت کلاس جهانی

۱۴ اسفند ماه ۱۳۹۶

موسسه چشم انداز مدیریت تراز جهانی

مرکز آموزش مدیریت دولتی

تعریف اقتصاد مقاومتی به نقل از سخنان خود رهبری، این گونه است. «اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند تعیین کننده رشد و شکوفایی کشور باشد.» (بیانات رهبری، ۱۳۹۱) به عبارت دیگر، اقتصاد مقاومتی به معنی تشخیص حوزه‌های محدودیت آور اقتصادی و متعاقباً تلاش برای کنترل و بی‌اثر کردن آن تاثیرها می‌باشد. در شرایط آرمانی در چنین رویکردی هدف تبدیل کلیه محدودیت و فشارهای اقتصادی ناخواسته به فرصت است که برای رسیدن به اقتصاد مقاومتی باید وابستگی‌های خارجی کاهش یابد و بر تولید داخلی کشور و تلاش برای خوداتکایی تأکید گردد (عبدالملکی، ۱۳۹۵). در کنار تعاریف کلی و تعبیرات بکار برده شده در معانی اقتصاد مقاومتی مواردی چون موضوعات زیر و البته نه محدود به آن‌ها مانند استفاده از: ظرفیت‌های دولتی و مردمی، حمایت از تولید ملی، مدیریت منابع ارزی، مدیریت مصرف، اهمیت به نقش شرکت‌های دانش‌بنیان، توجه به مدیریت حداکثری زمان و منابع و امکانات، استفاده از فرصت‌ها و مقابله با تهدیدات، توجه خاص به درون‌زایی اقتصاد و برون‌گرائی آن در سطوح ملی و منطقه‌ای که البته تشریح هر کدام با ظرفیت‌ها و نیازهای ملی و منطقه‌ای و مطابقت آن‌ها با اجزا حوزه صدور خدمات فنی و مهندسی و بخصوص درون‌زایی و برون‌گرائی و استفاده حداکثری از زمان و امکانات و منابع نزدیکی اهداف، ۲ مقوله اقتصاد مقاومتی و صدور خدمات در حوزه صنعت احداث را نمایان تر می‌کند و قرابت عجیبی پدیدار می‌گردد و می‌توان ادعا نمود که انجام درست صادرات صنعت احداث مصداق بارز انجام درست اقتصاد مقاومتی است (چوبدار، ۱۳۹۶).

پیشینه پژوهش

در بخش مطالعات خارجی برخی مطالعات نزدیک به موضوع وجود دارد. مارتینوسوس و همکارانش در پژوهشی به بررسی شرایط صادرات خدمات فنی کشور پرو پرداختند. آنان با بررسی داده‌های جغرافیایی و آمار تجارت در دوره سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۰ به این نتایج رسیدند که پیشرفت در زیرساخت حمل و نقل تاثیر مثبت قابل توجهی بر روی صادرات شرکت‌های صادرات خدمات مهندسی دارد (Martincus et al, 2017). پژوهشگرانی در تحقیقی به صادرات خدمات مدرن در کشور هند پرداختند. نتایج آنان نشان می‌دهد که عواملی همچون سرمایه انسانی، توسعه مالی، زیرساخت‌های فیزیکی و نهادهای حمایتی از محرک‌های اصلی کشور هند در صادرات این حوزه هستند. بنا بر نتایج آنان، این کشور باید برای بهبود رقابت در این حوزه، باتمركز و سرعت بخشیدن به اصلاحات مداوم برای بهبود عوامل طرف عرضه از قبیل آموزش، زیرساخت‌ها، بخش مالی و قوانین حکومتی تلاش نماید (Sahoo & Kumar Dash, 2014).

یافته‌های کیتنسی که برای بخش خدمات کشور ترکیه انجام شد، حاکی از آن است که تأثیر گذاری نرخ ارز نسبت به سطح درآمد با عنایت به کشش این دو متغیر در تابع تقاضای تجارت بیشتر است (Ketenci, 2010). یافته‌های پژوهشگر دیگری در خصوص هم اندیشی برای تجارت خدمات فنی و مهندسی کشور آفریقای جنوبی حاکی از آن است که زیر ساخت ها و توسعه آن برای سرمایه گذاری در این کشور از جاذبه‌های کشور مزبور برای رونق صادرات خدمات ساخت و مهندسی است (Rustomjee, 2008).

گوردنیچنکو و همکارانش با توجه به این نکته که جهانی شدن؛ فرصت‌ها و فشارهایی را بر اقتصاد شرکت‌های داخلی بازارهای نوظهور وارد می‌آورد، به گونه‌ای که آن‌ها با نوآوری، موقعیت رقابتی‌شان را بهبود می‌بخشند، بر تحول اقتصادی ۲۷ شرکت از بازارهای نوظهور پرداختند. آن‌ها اثرات جهانی شدن شامل اثر افزایش رقابت و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را بر تلاش شرکت‌های داخلی مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها به این نتیجه دست یافتند که جهانی شدن، نوآوری را در شرکت‌های کشورهای کمتر توسعه یافته از طریق زنجیره تأمین شرکت‌های چندملیتی (انتقال توانایی‌ها)، تحریک می‌کند. همچنین جهانی شدن، رقابت را از طریق وارد شدن شرکت‌های خارجی، افزایش توانایی شرکت‌های داخلی افزایش می‌دهد (Gorodnichenko et al, 2008).

در مطالعه‌های دیگر مشخص می‌شود که سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی توسط بخش خصوصی، نشان‌دهنده نقش اساسی در توسعه زیرساختی بازارهای نوظهور در طی دهه ۱۹۹۰ است. به‌عنوان یک نتیجه، شرایط وام‌دهی و سرمایه‌گذاری وابسته و تحمیل شده بر کشورهای در حال توسعه می‌تواند به وسیله سازمان‌های چندجانبه، از مقررات سرمایه‌گذاری ایجاد شده برداشته شود. این پژوهشگران به بررسی تغییر الگو برای سرمایه‌گذاری زیرساخت‌ها پرداختند و دلایلی را برای رشد قوانین سرمایه‌گذاران در زیرساخت بازارهای نوظهور اشاره کردند (Yanosek et al, 2007).

تهران: خیابان ولیعصر (عج) خیابان زرشک غربی، شماره ۸ واحد ۳ کد پستی: ۱۴۱۵۸۵۳۴۴۴

تلفن: ۰۲۱۸۸۱۳۰۲۹۱، ۰۲۱۸۸۱۳۰۲۹۱، فکس: ۰۲۱۸۸۱۳۰۲۹۱، وبسایت: www.wcmcongress.com

دیرخانه اولین کنگره بین المللی چشم انداز مدیریت کلاس جهانی

۱۴ اسفند ماه ۱۳۹۶

موسسه چشم انداز مدیریت تراز جهانی

مرکز آموزش مدیریت دولتی

در داخل نیز اسناد بالا دستی در این زمینه وجود داشته، ضمن این که برخی پژوهشگران نیز به این موضوع پرداخته‌اند. احمدزاده و همکارانش در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر صادرات خدمات فنی و مهندسی پرداختند. نتایج حاصل از برآورد شاخص‌های عملکرد صادرات و مزیت نسبی خدمات فنی و مهندسی نشان می‌دهد که جایگاه ایران در بین کشورهای مورد مطالعه طی دوره ۲۰۱۰-۱۹۹۴، ارتقا یافته است. همچنین تأثیر گذاری متغیرهای تولید سرانه، نرخ ارز مؤثر واقعی، ورود سرمایه‌های خارجی، زیرساخت‌های ارتباطی و عضویت کشورهای یاد شده در بلوک‌های تجاری ECO و D8، روی کل صادرات خدمات و همچنین خدمات فنی و مهندسی در مجموعه کشورهای منتخب، مثبت و معنادار است. بنابراین، ضرورت برنامه ریزی برای توسعه بیشتر این حوزه از صادرات، باید مد نظر نهادهای دولتی و بخش خصوصی قرار گیرد (احمدزاده و دیگران، ۱۳۹۱).

طی بی و همکارانش در پژوهشی به تأثیر متغیرهایی همانند تولید ناخالص داخلی، درجه باز بودن اقتصاد، نرخ ارز در بازار آزاد و نرخ تورم بر صادرات خدمات فنی و مهندسی، با استفاده از روش حداقل مربعات طی دوره ۱۳۸۸ - ۱۳۷۳ پرداختند. آن‌ها به این نتیجه دست یافتند که تولید ناخالص داخلی و درجه باز بودن اقتصاد بر صادرات خدمات فنی و مهندسی دارای تأثیر مثبت و معنی دار بوده، همچنین همبستگی منفی بین نرخ ارز در بازار آزاد و صادرات خدمات فنی و مهندسی وجود دارد. به عبارت دیگر تغییرات نرخ ارز در بازار آزاد تأثیر مثبتی بر صادرات خدمات فنی و مهندسی ندارد، از سوی دیگر تورم بر صادرات خدمات فنی و مهندسی اثر منفی دارد. یعنی تورم علاوه بر این که نظام قیمت‌ها را مختل می‌سازد موجب از بین رفتن انگیزه‌های سرمایه‌گذاری، عدم تخصیص بهینه منابع و افت بهره‌وری عوامل تولید می‌شود و در نهایت تولید داخلی و صادرات را تحت تأثیر قرار می‌دهد (طی بی و دیگران، ۱۳۹۳).

سعادت در پژوهشی، به مشکلات بازاریابی خدمات فنی و مهندسی در ایران پرداخته و مهم‌ترین موانع را به ترتیب موانع قانونی، بازرگانی و اقتصادی می‌نامد و بیان می‌دارد که در زمینه موانع قانونی، مالی و اقتصادی (موانع بیرونی) دولت فعالیت‌هایی را انجام داده است و برای بهبود آن شرکت‌ها باید موانع بازرگانی (موانع درونی) را از طریق ادغام با یکدیگر، ایجاد واحدهای بازرگانی و بازاریابی با کارشناسان مجرب و همکاری به‌عنوان پیمانکار دست دوم با شرکت‌های بین‌المللی که سهم مشخصی از بازار را دارند، برطرف نمایند (سعادت، ۱۳۸۵). صالحی و صالح زاده به بررسی رابطه علیت بین صادرات خدمات فنی و مهندسی و رشد اقتصادی ایران پرداخته و رابطه مذکور را با آزمون علیت گرنجر برای داده‌های سال‌های ۱۳۸۸ - ۱۳۵۲ مورد آزمون قرار دادند. نتایج مطالعه آن‌ها حاکی از آن است که خدمات فنی و مهندسی، صادرات کل و صادرات غیرنفتی به ترتیب بیشترین سهم را در تغییرات رشد اقتصادی داراست. همچنین صادرات خدمات فنی و مهندسی بر رشد اقتصادی کشور اثر مثبت دارد (صالحی و صالح زاده ۱۳۸۹).

پژوهشگران دیگری با استفاده از محاسبه مزیت نسبی آشکار شده، عملکرد صادراتی ایران و کشورهای مدنظر سند چشم‌انداز توسعه ۲۰ ساله کشور را به لحاظ صدور خدمات فنی و مهندسی در طول برنامه چهارم توسعه مورد بررسی قرار دادند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که ایران در فعالیت‌های پیمانکاری و خدمات ساختمانی (کارهای ساختمانی و خدمات قبل از طراحی برای کارهای ساختمانی ایران در هیچ نسبی بوده است. این در حالی است که در فعالیت‌های مهندسی، مشاوره و خدمات قبل از طراحی برای کارهای ساختمانی ایران در هیچ سالی دارای مزیت نسبی نبوده است. آن‌ها همچنین به این نتیجه دست یافتند که هیچ‌یک از کشورهای مدنظر در مجموع فعالیت‌های فنی و مهندسی دارای مزیت نبوده‌اند و ایران نیز در بخشی از خدمات فنی و مهندسی، منطبق با خدمات دانش محور ضعیف عمل کرده است. نتایج مطالعه این پژوهشگران نشان می‌دهد که ایران نسبت به رقبای خود در رابطه بانفوذ به بازارهای جهانی، استراتژی مشخصی نداشته و یا در تعیین استراتژی صادراتی خود دچار اشتباه شده است. به‌بیان دیگر ایران در زمینه صادرات خدمات فنی و مهندسی دارای صادرات بوده است اما این صادرات به‌صورت پراکنده، غیر هدفمند و بدون سازمان‌دهی انجام شده است (میرزایی و باباحیدری، ۱۳۸۹).

در ارتباط با مدل‌های اقتصاد مقاومتی نیز می‌توان به پژوهش‌های زیر اشاره کرد. (سیف، ۱۳۹۱) در پژوهشی، الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی خود را در قالب مؤلفه‌های رشد اقتصادی، فنریت اقتصادی، ثبات اقتصادی و عدالت اقتصادی تشریح می‌کند. پژوهشگر دیگری در مقاله‌ای تحت عنوان «اقتصاد مقاومتی راهبرد دفاع غیر عامل اقتصادی» پس از بیان ویژگی‌های تحلیلی کیفی در خصوص اقتصاد مقاومتی، بیان می‌دارد که: «با عنایت به فقدان چارچوب مفهومی و نظری در خصوص اقتصاد مقاومتی با استفاده از شواهد، اسناد و... ابتدا با نظریه پردازی در خصوص اقتصاد مقاومتی، چارچوبی مفهومی و نظری برای تبیین مفهوم اقتصاد مقاومتی ایجاد شود. الگوی این پژوهشگر در

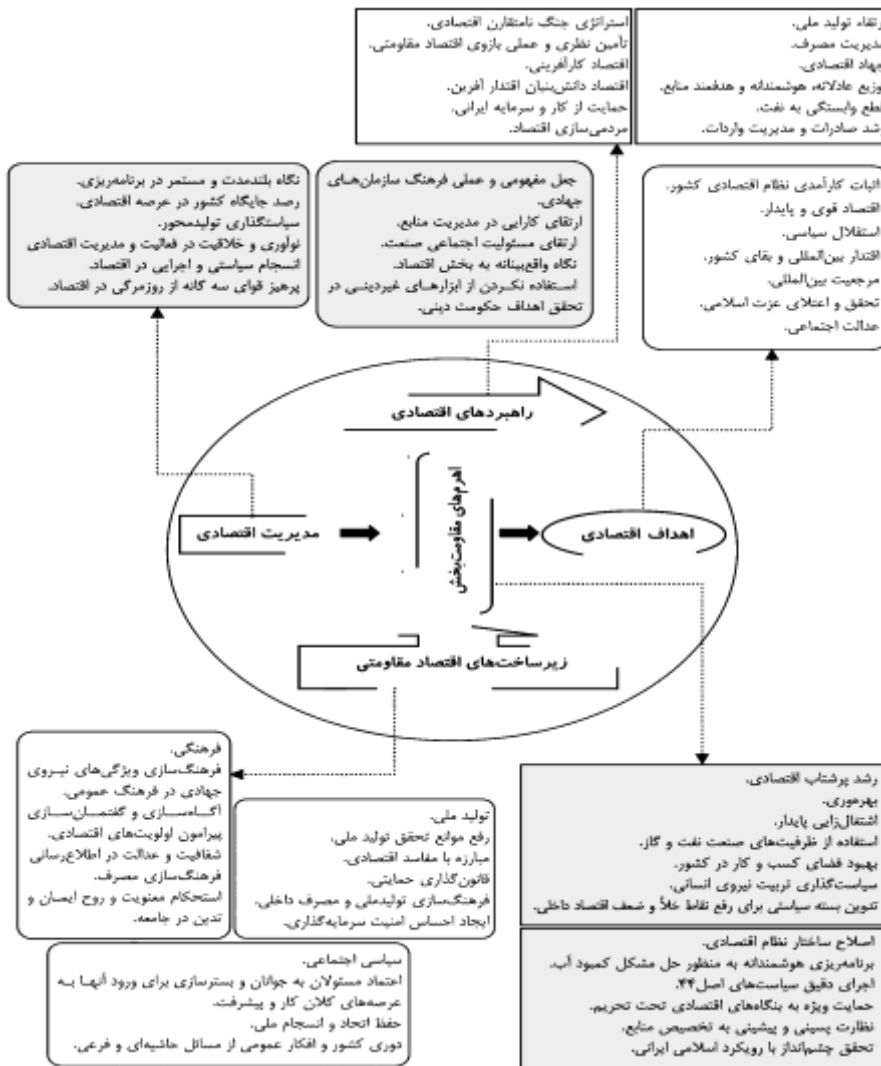
دیرخانه اولین کنگره بین المللی چشم انداز مدیریت کلاس جهانی

۱۴ اسفند ماه ۱۳۹۶

موسسه چشم انداز مدیریت تراز جهانی

مرکز آموزش مدیریت دولتی

بخش صادرات شامل توجه به سه بعد نقاط ضعف و آسیب پذیر اقتصاد، اقدامات خصمانه ای اقتصادی دشمن و ابزارها و فرصت های مناسب برای دفاع غیرعامل اقتصادی است (سیفلو، ۱۳۹۳).
(نیلی و ملایی، ۱۳۹۳) در مقاله ای رویکردهای اساسی اقتصاد مقاومتی را به دو مؤلفه درونزا و برون گرا دسته بندی کرده است، به طوری که در بخش درونزا، بهره برداری حداکثری ظرفیت های درونی و توجه به عوامل ثبات مورد تاکید قرار دارد و در بخش برون گرایی نیز با توجه به شناخت و بهره برداری از فرصت ها، توجه به انتقال دانش فنی، سرمایه خارجی و بازار صادراتی مورد عنایت ویژه است. (ترابزاده جهرمی و دیگران، ۱۳۹۲) با انجام تحقیقی تحت عنوان «بررسی ابعاد و مؤلفه های اقتصاد مقاومتی در اندیشه حضرت آیت الله خامنه ای» یکی از جامع ترین تحقیقات در زمینه شناخت ابعاد و مؤلفه های اقتصاد مقاومتی را انجام داده که در آن از روش و ابزارهای مناسب تحلیل کیفی با نام نظریه پردازی داده بنیاد استفاده شده است. مدل نهایی استنتاجی شامل ۵ مقوله اساسی و ۵۶ مفهوم کلی است که در انجام این پژوهش و طراحی و تدوین سنجه های حوزه اقتصاد مقاومتی، مورد استفاده قرار گرفته است.

شکل ۱- مؤلفه های اقتصاد مقاومتی (ترابزاده جهرمی و دیگران، ۱۳۹۲)

دیرخانه اولین کنگره بین المللی

چشم انداز مدیریت کلاس جهانی

۱۴ اسفند ماه ۱۳۹۶

مرکز آموزش مدیریت دولتی

موسسه چشم انداز مدیریت تراز جهانی

روش تحقیق

این پژوهش به لحاظ ماهیت آمیخته است و از آنجایی که به دنبال بررسی علل عدم تحقق برنامه‌های دولت در صدور خدمات فنی و مهندسی است، به لحاظ هدف در زمره تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد. همچنین از نظر نحوه گردآوری اطلاعات نیز تحقیقی توصیفی - پیمایشی می‌باشد. در پژوهش حاضر ابتدا، از روش‌های مطالعه کتابخانه‌ای و مصاحبه با ۱۱ تن از اساتید خبره و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های شهید بهشتی، علامه طباطبایی، تهران و دانشگاه آزاد واحد مرکز استفاده شد و سپس از طریق پرسشنامه، به خبرگان اجرایی که متشکل از موفق‌ترین و مجرب‌ترین صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی و همگی عضو انجمن صادر کنندگان خدمات فنی و مهندسی ایران می‌باشند، مراجعه شد.

انجمن صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی ایران در سال ۱۳۷۷ به همت چند تن از پیشکسوتان این حوزه و به پشتوانه تجارب مدیریتی موفق‌بنیان نهاده شد. به واسطه این انجمن، ساختار جامعی تدوین شده تا علاوه بر بازیابی زمینه‌های مستعد صادراتی و توانمندی‌های نهفته در کشور، اقتضائات و الزامات تجارت جهانی، شناسایی شده و در جریان معرفی مهارت‌های مهندسی و دانش فنی منابع انسانی توانمند ایرانی، امکان صدور خدمات فنی و مهندسی به سراسر دنیا و در طیفی گسترده فراهم شود. با توجه به جامعه آماری ۲۰۰ نفری اعضا، نمونه‌گیری طبق استناد به فرمول نمونه‌گیری کوکران، ۱۳۲ نفر تعیین گردید.

نتایج بخش کیفی که به عبارتی همان مولفه‌های متغیر وابسته می‌باشد، نشان می‌دهد که محورهای اساسی صادرات خدمات فنی و مهندسی شامل ۷ محور زیر می‌باشد. فناوری، دانش و کیفیت؛ قوانین و مقررات دولتی؛ تسهیلات دولتی و مشوق‌ها؛ فرآیندهای صادرات؛ تسهیلات بین‌المللی؛ مؤسسان غیردولتی و در نهایت زیرساخت‌های ارتباطی. همچنین در ارتباط با متغیر مستقل پژوهش یعنی اقتصاد مقاومتی، همان‌طور که اشاره شد از مدل ۵ محوره (ترابزاده جهرمی و دیگران، ۱۳۹۲) برای طراحی پرسشنامه در حوزه اقتصاد مقاومتی استفاده شده است. این مدل شامل محورهای راهبردهای اقتصادی، اهداف اقتصادی، مدیریت اقتصادی، اهرم‌های مقاومت بخش و زیرساخت‌های اقتصاد مقاومتی می‌باشد.

پایایی مدل براساس آلفای کرونباخ عدد ۰/۷۷ به دست آمد که نشان از قابل قبول بودن داشت و سپس، به‌منظور نشان دادن روایی محتوای عواملی که در پرسشنامه تحلیل میدانی مورد استفاده قرار گرفته، از روش ضریب نسبی روایی محتوا کمک گرفته شده است که در آن پرسشنامه‌ای دیگر تهیه شده و نظر خبرگان در مورد این عوامل پرسیده شده است. سؤالات این پرسشنامه که همان عوامل پیشنهادی می‌باشند پس از توزیع در میان خبرگان، دارای ضریب نسبی روایی محتوای بالاتر از ۰/۶۰ درصد شدند که به این ترتیب روایی تأیید می‌شود و در پرسشنامه نهایی مورد استفاده قرار می‌گیرد. سپس در مرحله بعد، روایی سازه متغیرهای تحقیق و شاخص‌های منتج از آن‌ها با استفاده از آزمون تحلیل عاملی تأییدی مورد بررسی قرار می‌گیرد و در نهایت با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری به آزمون سوال‌های تحقیق پرداخته می‌شود.

نتایج تحلیل عاملی مندرج در اشکال ۲ و ۳ نشان می‌دهد که مقادیر تمامی شاخص‌های مربوط به صادرات خدمات فنی و مهندسی بیشتر از ۱/۹۶ و بار عاملی بیشتر از ۰/۴ است که لذا مورد قبول است و برای صادرات خدمات فنی و مهندسی شاخص‌های مناسبی محسوب می‌شوند. همچنین اشکال ۴ و ۵ نیز نشان می‌دهد که مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی شاخص‌های مناسبی محسوب می‌شوند.

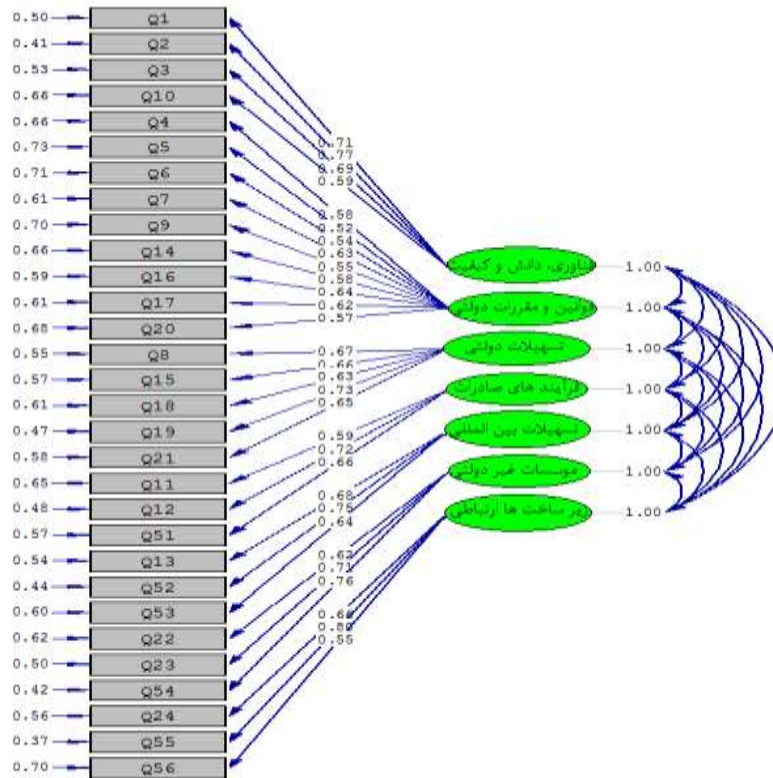

موسسه چشم انداز مدیریت تراز جهانی

دیرخانه اولین کنگره بین المللی چشم انداز مدیریت کلاس جهانی ۱۴ اسفند ماه ۱۳۹۶

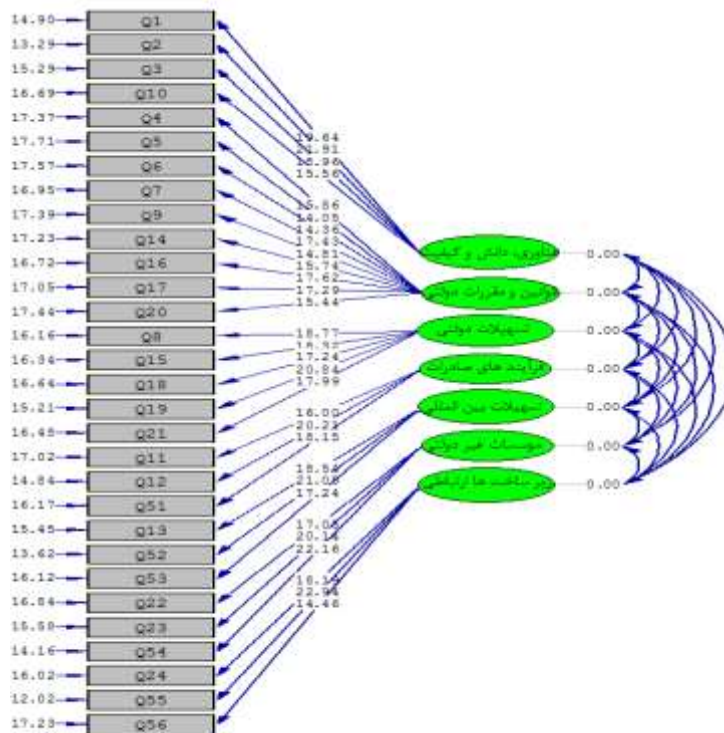

مرکز آموزش مدیریت دولتی

Chi-Square=610.96, df=384, P-value=0.05621, RMSEA=0.0067

شکل ۲- مدل تحلیل عاملی تأییدی صادرات خدمات فنی و مهندسی (تخمین استاندارد)

Chi-Square=610.96, df=384, P-value=0.05621, RMSEA=0.0067

تهران: خیابان ولیعصر (مخیمان زرشک غربی)، شماره ۸ واحد ۳ کد پستی: ۱۴۱۵۸۵۳۴۴۴

تلفن ۰۲۱۸۸۱۳۰۲۹۱، ۰۲۱۸۸۱۳۰۲۹۱، ۰۲۱۸۸۱۳۰۲۹۱، دکاه اطلاع رسانی: www.wcmcongress.com

موسسه چشم انداز مدیریت تراز جهانی

**دیرخانه اولین کنگره بین المللی
چشم انداز مدیریت کلاس جهانی
۱۴ اسفند ماه ۱۳۹۶**

مرکز آموزش مدیریت دولتی

نتایج و تحلیل داده‌ها

در جدول زیر، اطلاعات جمعیت شناختی مربوط به انجمن صادر کنندگان خدمات فنی و مهندسی به صورت خلاصه، ارائه شده است.

جدول ۱- تحلیل جمعیت شناختی

جنسیت	مرد (۹۷ درصد) - زن (۳ درصد)
سابقه صادرات خدمات فنی و مهندسی	کمتر از ۵ سال (۳/۸ درصد) - بین ۵ تا ۱۰ سال (۴۰/۲ درصد) - بین ۱۰ تا ۱۵ سال (۳۷/۱ درصد)
تحصیلات	دیپلم (۶/۱ درصد) - فوق دیپلم (۹/۸ درصد) - کارشناسی (۵۶/۱ درصد) - کارشناسی ارشد (۲۵/۸ درصد) - دکتری (۲/۳ درصد)
نوع صادرات	خدمات راه و زیرساخت‌های حمل و نقل (۳۵/۷ درصد) - خدمات ساختمان و ابنیه (۱۶/۶ درصد) - مهندسی مشاوره خدمات فنی و دانش بنیان (۸/۳ درصد) - خدمات انرژی و نیرو (آب، برق و نفت) (۲۶/۲۵ درصد) - سایر (۱۲/۷۵)

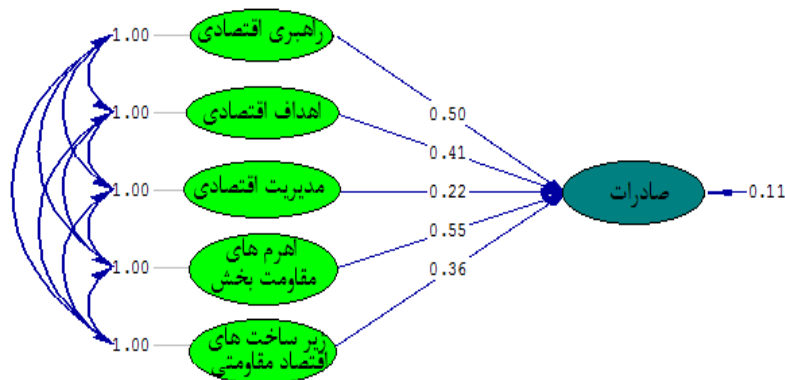
همچنین با توجه به نرمال بودن داده‌ها، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد و مطابق با جدول ۲، ماتریس ضرایب همبستگی پیرسون بین متغیرها نشان می‌دهد که بین همه متغیرها رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۲- ماتریس همبستگی بین متغیرهای تحقیق

متغیرهای پژوهش	۱	۲	۳	۴	۵	۶
صادرات خدمات فنی و مهندسی	۱/۰۰					
راهبری اقتصادی	۰/۵۶۹**	۱/۰۰				
اهداف اقتصادی	۰/۵۷۹**	۰/۴۳۵**	۱/۰۰			
مدیریت اقتصادی	۰/۶۲۰**	۰/۴۸۸**	۰/۵۰۱**	۱/۰۰		
اهرم‌های مقاومت بخش	۰/۳۶۰**	۰/۲۱۹*	۰/۴۹۳**	۰/۴۴۵**	۱/۰۰	
زیرساخت‌های اقتصاد مقاومتی	۰/۶۸۲**	۰/۵۴۶**	۰/۵۵۲**	۰/۶۱۴**	۰/۵۹۱**	۱/۰۰

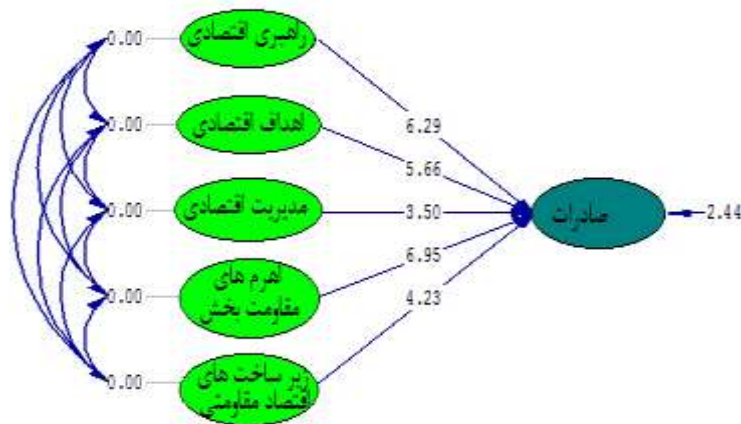
**p<0.01 *p<0.05

نتایج مدل‌سازی معادلات ساختاری نیز در ادامه ارائه شده است.

Chi-Square=783.61, df=512, P-value=0.00000, RMSEA=0.064

شکل ۶- مدل سازی معادلات ساختاری مدل مفهومی تحقیق (تخمین استاندارد)

Chi-Square=783.61, df=512, P-value=0.00000, RMSEA=0.064

شکل ۷- مدل سازی معادلات ساختاری مدل مفهومی تحقیق (معناداری ضرایب)

جدول ۳- شاخص های برازش مدل مفهومی تحقیق

نام شاخص	حد مجاز	مقدار به دست آمده
X ² /df	۳ و کم تر	۳/۵
NFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۶
NNFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۵
AGFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۱
CFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۶
GFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۴
RMSEA	کوچک تر از ۰/۰۸	۰/۰۶۴

دبيرخانه اولين كنگره بين المللي

چشم انداز مدیریت کلاس جهانی

۱۴ اسفند ماه ۱۳۹۶

موسسه چشم انداز مدیریت تراز جهانی

مرکز آموزش مدیریت دولتی

تأثیر هر یک از مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی (متغیرهای مستقل ۵ گانه) بر روی مؤلفه‌های صدور خدمات فنی مهندسی (متغیرهای وابسته ۷ گانه) در جدول زیر سنجیده شده است.

جدول ۴- تأثیر مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی بر صادرات خدمات فنی و مهندسی

مؤلفه	بلی	خیر
۱- راهبری اقتصادی بر صادرات خدمات فنی و مهندسی تأثیر معناداری دارد.	مثبت	
۲- اهداف اقتصادی بر صادرات خدمات فنی و مهندسی تأثیر معناداری دارد.	مثبت	
۳- مدیریت اقتصادی بر صادرات خدمات فنی و مهندسی تأثیر معناداری دارد.	مثبت	
۴- اهرم‌های مقاومت بخش بر صادرات خدمات فنی و مهندسی تأثیر معناداری دارد.	مثبت	
۵- زیرساخت‌های اقتصاد مقاومتی بر صادرات خدمات فنی و مهندسی تأثیر معناداری دارد.	مثبت	

در نهایت نتایج آزمون‌های رتبه‌بندی فریدمن و نیز نتایج تحلیل عاملی در جداول زیر ارائه شده است. در جدول ۵، ده گویه با اهمیت بیشتر در حوزه اقتصاد مقاومتی معرفی شده است. آزمون فریدمن در اینجا تمامی گویه‌های تحقیق را به صورت مجرد رتبه‌بندی کرده است.

جدول ۵- رتبه‌بندی مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی

شاخص (گویه)	محتوا	رتبه میانگین
q47	ایجاد احساس امنیت در سرمایه‌گذاری	16.04
q34	ارتقای کارایی در مدیریت منابع	15.63
q44	رفع موانع تحقق تولید ملی	15.38
q26	تقویت شرکت‌های دانش‌بنیان و استفاده از فناوری‌های روز	14.98
q48	حوزه استفاده از تولیدات ملی و کالاهای داخلی	14.79
q35	نگاه بلندمدت و مستمر در برنامه‌ریزی	14.34
q39	وجود بهره‌وری در ارکان اقتصاد	14.15
q25	توجه به جهاد اقتصادی	14.14
q36	سیاست‌گذاری تولید محور	13.99
q42	نظارت پیشینی و پسینی در منابع	13.8

در ادامه بر اساس خروجی‌های تحلیل عاملی، رتبه‌بندی عوامل اصلی اقتصاد مقاومتی بر اساس بزرگی ضرایب رگرسیونی ارائه می‌گردد.

جدول ۶- ضرایب مسیر، آماره‌ی t و ضریب تعیین

متغیر پیش‌بین	ضریب مسیر (β)	آماره t	ضریب تعیین کل (R^2)
راهبری اقتصادی	۰/۵۰	۶/۲۹**	۰/۸۹
اهداف اقتصادی	۰/۴۱	۵/۶۶**	
مدیریت اقتصادی	۰/۲۲	۳/۵۰**	
اهرم‌های مقاومت بخش	۰/۵۵	۶/۹۵**	
زیرساخت‌های اقتصاد مقاومتی	۰/۳۶	۴/۲۳**	

تهران: خیابان ولیعصر (عج) خیابان زرشک غربی، شماره ۸ واحد ۳ کد پستی: ۱۴۱۵۸۵۳۴۴۴

تلفن ۰۲۱۸۸۹۳۰۲۹۱، فکس ۰۲۱۸۸۹۳۰۲۹۱، وبسایت: www.wcmcongress.com، وبسایت اطلاع‌رسانی: www.wcmcongress.com

دیرخانه اولین کنگره بین المللی

چشم انداز مدیریت کلاس جهانی

۱۴ اسفند ماه ۱۳۹۶

موسسه چشم انداز مدیریت تراز جهانی

مرکز آموزش مدیریت دولتی

در مقایسه رتبه سوم به دست آمده با دو رتبه پیشین یعنی «اهداف اقتصادی» که شامل زیر مولفه‌های ۱- مرجعیت بین‌المللی اقتصادی، ۲- اهمیت ثبات و کارآمدی نظام اقتصادی، ۳- استقرار اقتصاد قوی و پایدار است، باید گفت باز هم وجود عدم شفافیت مولفه‌ها و کلی‌گویی و نیز عدم وجود رویکرد واقع‌بینانه (براساس تجارب ناموفق چند ده ساله در حوزه ثبات اقتصادی) و نیز عدم وجود رویکرد عملی به ویژه در خصوص مرجعیت اقتصادی، رتبه حاضر را برای این مولفه توضیح می‌دهد. از سویی هنگامی که همه مولفه‌های فوق را با نگاه تاثیرگذاری بر روی ص.خ.ف.م در نظر بگیریم، میزان تاثیرگذاری آن‌ها کمتر نیز می‌نماید.

از دیدگاه خبرگان، جایگاه رتبه چهارم مولفه‌های اقتصاد مقاومتی یعنی «زیرساخت‌های اقتصاد مقاومتی» می‌تواند جایگاه بالاتری را به خود اختصاص دهد، زیر مولفه‌های این مولفه نیز عبارتند از: ۱- ایجاد اشتغال و به‌کارگیری نیروی تحصیل‌کرده متخصص و جوان در پروژه‌ها، ۲- مبارزه با مفاسد اقتصادی، قانون‌گذاری حمایتی، ۳- احساس امنیت در سرمایه‌گذاری، ۴- استفاده از تولیدات ملی و کالاهای داخلی، شفافیت و عدالت در اطلاع‌رسانی، ۵- حفظ اتحاد و انسجام ملی. شاید یکی از دلایل پایین بودن رتبه زیرساخت‌های اقتصاد مقاومتی، تعدد گویه‌ها و ارتباط مفهومی گویه‌ها باشد، هر چند از دید خبرگان، هر آیت‌م از اهمیت بیشتری برخوردار بوده و از جنبه‌های کاربردی بودن، توانمندسازی و واقع‌بینانه بودن با ص.خ.ف.م ارتباط عملیاتی مناسبی دارد، اما از نگاه کارشناسان (نمونه آماری) ضریب اهمیت کمتری یافته، هر چند برخی از مولفه‌های آن نیز از جنبه مفهومی برای هر پاسخ دهنده‌ای سؤال برانگیز است، مولفه‌هایی مثل اتحاد و انسجام ملی یا عدالت در اطلاع‌رسانی (مثلاً برای پرهیز از ایجاد رانت) که هر یک از منظر قابل تعریف و تبیین هستند و می‌توانند پاسخ دهنده را به شک بیاندازند. البته تاکید می‌شود، این شک احتمالی خوشبختانه تاثیری بر پایایی پرسشنامه نداشته است. براساس نظر خبرگان، این مولفه باید در تحقیق مستقلی مورد بررسی مجدد قرار گیرد، چون با یک دیدگاه کلی، وجود این زیرساخت‌ها بزرگترین پتانسیل بهبود و توان‌افزایی را برای شرکت‌ها در حوزه ص.خ.ف.م دارد.

آخرین مولفه با کمترین بار عاملی مربوط به «مدیریت اقتصادی» بوده است، که خود شامل زیر مولفه‌های ۱- ارتقای کارایی در مدیریت منابع، ۲- نگاه بلندمدت و مستمر در برنامه‌ریزی، ۳- سیاست‌گذاری تولید محور، ۴- توجه به نوآوری و خلاقیت در فعالیت‌ها و مدیریت اقتصادی، ۵- انسجام سیاستی و اجرایی در اقتصاد می‌باشد.

این مولفه‌ها نیز از دید کارشناسان دارای اهمیت کمتری بوده‌اند، از دید خبرگان نیز، این بخش جزو مرتبط‌ترین حوزه‌ها، با حوزه کاری کارشناسان که همانا مدیران بخش خصوصی در حوزه ص.خ.ف.م هستند، می‌باشد. اما چرا این مولفه‌ها نزد کاربران کمترین تاثیر را بر ص.خ.ف.م داشته‌اند، دو تن از خبرگان در این رابطه به این مطلب اشاره کردند که «پاسخ‌دهندگان به این مقوله، نخواستند خود را در مقام نقد بنشانند! یعنی آن‌ها فرض کرده‌اند که در بحثی خرد و نه کلان شرکت دارند و مدیریت آن‌ها و مجموعه همکارانشان، کار و با نگاهی بلندمدت در برنامه‌ریزی است و از سویی خود و همکارانشان در حل مسئله یا مدیریت بسیار خلاق هستند، لذا این مولفه‌ها مسئله‌ای اساسی و تاثیرگذار در بخش اقتصاد خرد ندیده‌اند.» از سویی کل مولفه‌های اقتصاد مقاومتی و به ویژه بحث مدیریت اقتصادی، نیاز به دانش متناسبی در حوزه‌های اقتصاد خرد و کلان را طلب می‌کند، که به نظر خبرگان و بر اساس جامعه آماری مورد تحقیق، شاید پاسخ دهنندگان از اطلاعات کمی در این حوزه برخوردار بوده‌اند.

لذا بر مبنای نتایج پژوهش و با توجه به نظر خبرگان مبنی بر اعطای ضرایب رگرسیونی بالاتر به مولفه‌های اهرم‌های مقاومت بخش و راهبری اقتصادی بر اساس مدل تایید شده لیزرل، نکات و پیشنهادات اجرایی زیر که مستقیماً مرتبط با مولفه‌های مرتبط با آن‌ها می‌باشد، در ادامه ارائه می‌شود.

برشمردن و طبقه‌بندی نیازهای اصلی و مهم اقدامات دولت در توجه جدی به مقوله صادرات خدمات فنی و مهندسی با استفاده از ظرفیت‌های اقتصاد مقاومتی از قبیل ارتقاء جایگاه متولی دولتی صادرات خدمات فنی و مهندسی با توصیه تشکیل معاونت رئیس‌جمهوری، برقراری مشوق‌های مشروط به حصول اهداف و حمایت‌های مالی با هدف سرمایه‌گذاری‌های هدفمند و با رویکرد پدافند غیرعامل از قبیل پالایشگاه‌ها، کارخانه‌ها و غیره در کشورهای همسایه و اصلاح قوانین موجود و اجرایی کردن آن‌ها ضروری به نظر می‌رسد. همچنین برخی پیشنهادهای دیگر نیز عبارت است از:

- تهیه راهکارهای تقویت شرکت‌های دانش‌بنیان در جهت استفاده از فناوری‌های روز و حمایت از این گونه شرکت‌ها در جهت

دبیرخانه اولین کنگره بین المللی چشم انداز مدیریت کلاس جهانی

۱۴ اسفند ماه ۱۳۹۶

موسسه چشم انداز مدیریت تراز جهانی

مرکز آموزش مدیریت دولتی

- تقویت صادرات خدمات فنی و مهندسی
 - توجه و تبیین بیشتر به قابلیت‌های درون‌زایی و برون‌نگری و تقویت کارآفرینان صادرکننده خدمات فنی و مهندسی
 - تبیین و شناسایی شاخص‌های بهره‌وری اقتصادی برای اقتصاد مقاومتی به منظور ارتقا بهره‌وری در حوزه صادرات خدمات فنی و مهندسی
 - ایجاد فضای امن جهت تقویت فضای کسب‌وکار در داخل و به تبع آن افزایش تولید ملی و امکان افزایش صادرات خدمات فنی و مهندسی
 - تدوین سیاست‌های تربیت نیروی انسانی و تهیه نقشه راه برای مراکز آموزشی و دانشگاه‌ها با رویکرد تأمین نیروی انسانی جهت صادرات خدمات فنی و مهندسی
- همچنین پیشنهادهای زیر نیز در خصوص پژوهش‌های آتی اشاره می‌شود.
- انجام یک پژوهش جامع در خصوص ارائه مدل مفهومی تسهیل‌گری اقتصاد مقاومتی در بخش ص.خ.ف.م (مدل‌سازی)
 - به چالش کشیدن عملی برخی از مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی با پیاده‌سازی حداکثری رویکردهای مربوط به آن و مقایسه میزان تأثیر آن قبل و بعد از اجرا بر روی ص.خ.ف.م (پژوهش مداخله‌ای)
 - انجام تحقیقی مشابه از اندازه‌گیری تأثیر مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی بر انواع صادرات خدمات فنی و مهندسی به تفکیک، نظیر مشاوره فنی، راه‌سازی، ساختمان‌سازی، ماشین‌افزار، ساخت و مونتاژ خودرو و غیره به منظور عارضه‌یابی یا ارزیابی نقاط مثبت آن به صورت دقیق‌تر.
 - انجام تحقیقات بیشتر در حوزه تحلیل‌های کیفی (و نه صرفاً کمی) به منظور استخراج بهتر و غنی‌تر مفاهیم اقتصاد مقاومتی با توجه به گفتار و منویات مقام معظم رهبری.
 - انجام تحقیق حاضر با به کارگیری تحلیل چند متغیره فازی به منظور بالا بردن میزان دقت و صحت یافته‌ها.

منابع

- احمدزاده، خالد، یاور، کاظم، عساری، عباس، سحابی، بهرام، (۱۳۹۱)، «بررسی عوامل موثر بر صادرات خدمات مطالعه موردی: صادرات خدمات فنی و مهندسی»، فصلنامه پژوهشنامه اقتصادی (رویکرد اسلامی-ایرانی)، سال دوازدهم، شماره ۴۷، ص ۲۰-۱
- احمدی مهربانی، محمد رضا، مهدی پور، محمد حسن، (۱۳۸۹)، «صادرات خدمات فنی و مهندسی (فرآیند و عملیات)»، تهران، شرکت چاپ و نشر بازرگانی
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش‌بنیان، ۱۳۹۱/۰۵/۰۸
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور، ۱۳۸۹/۶/۱۶
- ترابزاده جهرمی، محمدصادق، سجادی، سید علیرضا، سمیعی نسب، مصطفی، (۱۳۹۲)، «بررسی ابعاد و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی در اندیشه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای»، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال دهم، شماره ۳۲، ص ۳۱-۴۷
- چوبدار، قباد، (۱۳۹۶)، «بررسی عوامل موثر بر صادرات خدمات فنی و مهندسی در ایران با رویکرد اقتصاد مقاومتی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته مدیریت اجرایی، دانشگاه شهید بهشتی تهران
- دعایی، حبیب الله، (۱۳۹۴)، «مدیریت صادرات و واردات»، مشهد، موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد، چاپ سوم
- زینال زاده، ایرج، (۱۳۹۵)، «بازاریابی در صادرات با نگرش عملیاتی»، تهران، شرکت چاپ و نشر بازرگانی
- زینال زاده، ایرج، (۱۳۹۴)، «صادرات کالا و خدمات فنی و مهندسی»، تهران، شرکت چاپ و نشر بازرگانی

تهران: خیابان ولیعصر (عج) خیابان زرشک غربی، شماره ۸ واحد ۳ کد پستی: ۱۴۱۵۸۵۳۴۴۴

تلفن: ۰۲۱۸۸۱۳۰۲۹۱، ۰۲۱۸۸۱۳۰۲۹۱، فکس: ۰۲۱۸۸۱۳۰۲۹۱، وبسایت: www.wcmcongress.com

دیرخانه اولین کنگره بین المللی چشم انداز مدیریت کلاس جهانی

۱۴ اسفند ماه ۱۳۹۶

موسسه چشم انداز مدیریت تراز جهانی

مرکز آموزش مدیریت دولتی

سعادت، فاطمه، (۱۳۸۵)، «شناسایی موانع، مشکلات و طراحی راهکارهای بازاریابی صادرات خدمات فنی و مهندسی»، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته مدیریت بازرگانی، دانشگاه تربیت مدرس

- سیف، الله مراد، (۱۳۹۱)، «الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی مبتنی بر دیدگاه مقام معظم رهبری»، فصلنامه آفاق امنیت، سال پنجم، شماره ۱۶

- سیف، سجاد، (۱۳۹۳)، «اقتصاد مقاومتی راهبرد دفاع غیر عامل اقتصادی»، مجله سیاست دفاعی، سال ۲۳، شماره ۸

- صالحی، مرتضی، صالحزاده، سیدجواد، (۱۳۸۹)، «بررسی رابطه علیت بین صادرات خدمات فنی و مهندسی و رشد اقتصادی ایران»، دومین همایش ملی توسعه صادرات خدمات فنی و مهندسی، اتاق بازرگانی و صنایع و معادن اصفهان

- طیبی، سیدکمیل، زمانی، زهرا، نوروزی طالخونچه، محسن، شکری، محمود، (۱۳۹۳)، «اثر نوآوری بر توسعه صادرات فنی و مهندسی کشورهای منتخب نوظهور: درسی برای ایران»، فصلنامه علوم اقتصادی، سال ۸، شماره ۲۷، ص ۲۸-۱۱

- طیبی ابوالحسنی، سیدامیرحسین، (۱۳۹۵)، «نگرش راهبردی بر عوامل موثر بر تجاری سازی و ورود به بازار در ایران، مبتنی بر رویکرد فرا ترکیب»، فصلنامه رهیافت، دوره ۲۶، شماره ۳، ص ۳۶-۱۹

- طیبی ابوالحسنی، سیدامیرحسین، عزیزیان کلخوران، زهرا، (۱۳۹۵)، «نگاهی به راهبردهای اساسی پیشرفت در اقتصاد دانش بنیان ایران»، نهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، تهران

- عبدالملکی، حجت الله، (۱۳۹۵)، «اقتصاد مقاومتی درآمدی بر مبنای سیاستها و برنامه عمل»، تهران، انتشارات سدید، چاپ سوم

- غروی، محسن، (۱۳۹۱)، «اقتصاد مقاومتی در قرآن»، مصاحبه منتشر شده در <http://www.quran.porsemani.ir>

- میرزایی، محمد، باباحیدری، ساغر، (۱۳۸۹)، «بررسی مزیت نسبی آشکار شده صادرات خدمات فنی مهندسی ایران»، دومین همایش ملی توسعه صادرات خدمات فنی و مهندسی، اتاق بازرگانی و صنایع و معادن اصفهان

- میرقربانی گنجی، سید موسی، (۱۳۹۲)، «بررسی موانع صادرات غیرنفتی»، مجله صنعت هوشمند، سال ۱۶، شماره ۱۰

- نزاکتی علیزاده، حسین، فرزام، فرید، (۱۳۸۵)، «صدور خدمات فنی و مهندسی ایران (بررسی مشکلات و آرایه پیشنهادات)»، مجله مدیریت بازاریابی، سال اول، شماره ۱، ص ۹۸-۸۳

- نهبانندیان، محمد، افقهی، بابک، (۱۳۹۳)، «عوامل مؤثر در توسعه صادرات خدمات با فناوری بالا در جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه پژوهش های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)، سال چهاردهم، شماره ۴، ص ۵۶-۲۳

- نیلی، مسعود، ملائی، یاسر، (۱۳۹۳)، «راهبرد توسعه اقتصادی کشور بر مبنای رویکرد اقتصاد مقاومتی»، موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی نهاد ریاست جمهوری، سمینار دستیابی به رشد پایدار و اشتغالزا

- Bob, D.W., (2009), "Strategy: Process, Content, Context", (Third Edition) Thomson Learning Pub.
- Cho, D. A., (2009), "Characterizing International Competitiveness in International Business Research in International and Finance", Corrector Proof.
- Eurostat, (2010), "High-technology and knowledge based services", aggregations based on NACE, Rev. 2.
- Gorodnichenko, Y., Svejnar, J., Terrell, K., (2008), "Globalization and Innovation in Emerging Markets", Germany, IZA Discussion Paper, No. 3299.
- Ketenci, N.U., (2010), "Trade in services: The elasticity approach for the case study of Turkey", International Trade Journal, Vol.24, No.3.
- Martincus, C.V., Carballo, J., Cusolito, A., (2017), "Roads, exports and employment: Evidence from a developing country", Journal of Development Economics, Vol.125, 21-39.

تیران: خیابان ولیعصر (ج) خیابان زرشک غربی، شماره ۸ واحد ۳ کد پستی: ۱۴۱۵۸۵۳۴۴۴

تلفن ۰۲۱۸۸۱۲۰۲۹۱، فاکس ۰۲۱۸۸۱۲۰۲۹۱، وبسایت www.wcmcongress.com

موسسه چشم انداز مدیریت تراز جهانی

دیرخانه اولین کنگره بین المللی
چشم انداز مدیریت کلاس جهانی
۱۴ اسفند ماه ۱۳۹۶

مرکز آموزش مدیریت دولتی

O'Neill, J., (2006), "Goldman Institute", Global Economic Research, UNCTAD, November.

- Rustomjee, Z., (2008), "Engineering Services Trade: the Case of South Africa, Sixth Services Experts Meeting Domestic Regulation and Trade in Professional Services", OECD and World Bank.
- Sahoo, P., Kumar Dash, R., (2014), "India's surge in modern services exports: Empirics for policy", Journal of Policy Modeling, Vol. 36, No. 6, 1082-1100.

Yanosek, K., Keever, G., Orr, R.J., (2007), "Emerging-Market Infrastructure Investors: New Trends for a New Era", The Journal of Structured Finance, Vol.12, N

تهران: خیابان ولیعصر (ج) خیابان زرتشت غربی، شماره ۸ واحد ۳ کد پستی: ۱۴۱۵۸۵۳۴۴۴

تلفن: ۰۲۱۸۸۹۲۰۲۹۱ - ۰۲۱۸۸۹۲۰۲۹۱ - ۰۲۱۸۸۹۲۰۲۹۱ - ۰۲۱۸۸۹۲۰۲۹۱
www.wcmcongress.com دگاه اطلاع رسانی: